

İLK
Kitap
yayınevi

Tilki Kitap©

www.tilkikitap.com

tilki@matbumedya.com

0850 304 22 03

Yayıncı Sertifika No 28740

Kurucu: Emrah Çelik

İşletme Koordinatörü: Fatih Can

Editör: Merve Çaltekin

Sayfa Tasarım: Nuri Çam

Kapak Tasarım: Asya Aksu

Kapak Düzenleme: Tekin Parmaksız

Kitappad
com

Kitaplobi
com

Kitapşeyleri
com

1. Basım, İstanbul, Mart 2026

ISBN: 978-625-8579-02-4

Tilki Kitap Matbaa / İstanbul

Matbaa Sertifika No: 48138

Eserin tüm telif hakları yazara aittir. Yazar, bu baskı için basım-satış-dağıtım-tanıtım haklarını Tilki Kitap'a devretmiştir. Yazar, eserin kapak dahil içeriğindeki tüm materyallerin (metin, görsel öge, tablo...) yasal ve fikri sorumluluğunu kabul etmiştir. Tilki Kitap'ın kurumsal görüşü olmayabilir.

**ALBERT CAMUS'NUN GÜNLÜK
DİLEMMA: KAHVE Mİ, İNTİHAR MI?**

Prof. Dr. Abdullah Durakođlu
Prof. Dr. Hamit Coşkun

YAZARLARIN ÖZGEÇMİŐLERİ

Abdullah Durakođlu, 1999'da Gazi Üniversitesi Felsefe Grubu Öğretmenliğinden; 2008'de Gazi Üniversitesi Felsefe yüksek lisans programından ve aynı üniversitenin Felsefe Grubu Öğretmenliği Anabilim Dalı doktora programından 2010'da mezun olmuştur. **Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesine**, 2017 yılında doçent ve 2022 yılında profesör olarak atanmıştır. Hâlen aynı üniversitede Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümündeki görevine devam etmektedir.

Hamit Coşkun, 1991'de Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümünden mezun olmuş, 1996'da yüksek lisans, 2000 yılında doktora derecesini University of Texas at Arlington'dan almıştır. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi'ne 2006 yılında doçent ve 2011 yılında profesör olarak atanmıştır. 2025 yılı itibarıyla, **Kocaeli Sağlık ve Teknoloji Üniversitesi** Sosyal ve Beşerî Bilimler Fakültesi Psikoloji Bölümünde öğretim üyesi olarak görevine devam etmektedir.

Ön Söz

Elinizdeki bu kitap, kesin hükümler dağıtmak ya da yaşamın en ağır sorusuna nihai bir cevap vermek için kaleme alınmadı. Aksine, insanı o sorunun eşğine getirip orada düşünmeye, yüzleşmeye ve bilinçli bir tercihe yönelmeye davet etmek için yazıldı. Çünkü bazen asıl cesaret, cevabı bulmakta değil, soruyla birlikte kalabilmektir.

Bu çalışma, Albert Camus'nun absürd düşüncesi ekseninde, insan ile dünya arasındaki gerilimi anlamaya yöneliyor. Özellikle Sisifos Söyleni'nin açtığı tartışma alanında, yaşamın sürdürülüp sürdürülmeye değer olduğu sorusunu bir teori problemi olarak değil, varoluşsal bir eşik olarak ele alıyor. Burada bir sistem kapanmıyor, bir bilinç uyanıyor.

Bu satırlar, çoğu zaman sessiz bir sabahın içinde yazıldı. Masanın üzerinde duran bir fincan kahve eşliğinde. Çünkü bazen en büyük felsefi meseleler, en sade anlarda kendini gösterir. Kahveyi içmek, günü başlatmaktır. Hayatın bütün karmaşıklığına rağmen, elinizdeki bu kitap, belki de tam olarak bunu teklif ediyor: Gerilimi inkâr etmeden, umuda sığınmadan ama vazgeçmeden yaşamın içinde kalmanın imkânını düşünmek. Son söz söylemek için değil, bir gün daha devam edebilmenin anlamını birlikte tartışmak için.

Yarı akademik bir üslupla kaleme alınan bu çalışma boyunca özellikle Sisifos Söyleni başta olmak üzere Camus'nun temel metinlerinden hareketle, yaşamın değeri sorusu sistematik

bir bütünlük içinde incelenmiştir. Ancak bu sistematiklik, kesin ve kapalı sonuçlara ulaşma iddiası taşımaz. Aksine, absürdün doğasına uygun olarak açık bir düşünme alanı bırakır. Dolayısıyla bu eser, hem kavramsal titizliği hem de insana dokunan bir dili korumaya çalışır. Çünkü burada amaç, yalnızca bir düşünürü açıklamak değil, o düşüncenin ışığında insanın kendi varoluşuna yeniden bakabilmesini mümkün kılmaktır.

“Henüz buradayım!” diyebilmektir.

İÇİNDEKİLER

Neden Albert Camus?.....	11
İntihar Nedir?.....	13
1. Absürd Kavramı.....	19
1.1. Absürdün Bilincine Varmak.....	19
1.2. Absürde Karşı Seçenekler.....	24
2. İntihar Sorunu.....	35
2.1. İntiharın Nedeni.....	35
2.2. İntiharın Reddi.....	46
3. İntiharın Varoluşsal Psikolojik Boyutu.....	51
3.1 İntihar Düşüncesi ve Varoluşsal Karar Anı.....	51
3.2 Melankoli, Umutsuzluk ve İçsel Çözülme.....	53
4. Yaşamı Seçmek.....	57
4.1 Yaşamı Seçmenin Nedeni.....	57
4.2. Yaşamın Felsefi Savunması.....	62
Sonuncu Söz.....	67

Neden Albert Camus?

Albert Camus, intihar sorununu soyut bir metafizik tartışma olarak değil, doğrudan yaşama dokunan temel bir felsefi problem olarak ele alan düşünürlerden biridir. Cezayir doğumlu Fransız filozof Camus'nun özgünlüğü, yaşamın anlamsızlığı karşısında umuda ya da aşkın bir çözüme sığınmadan, insanın bu dünyadaki varoluşunu temellendirmeye çalışmasında yatar. Özellikle *Sisifos Söyleni*'nde intiharı "gerçekten ciddi tek felsefe sorunu" olarak konumlandırması, onu klasik varoluşçu yaklaşımlardan ayırır ve meseleyi teorik olmaktan çıkarıp pratik bir sorgulamaya dönüştürür.

Camus, intiharı savunmak yerine, onu reddederek yaşamı bilinçli bir seçim ve başkaldırı olarak temellendirir. Bu yönüyle Camus, hem modern insanın anlamsızlık deneyimini açık biçimde teşhis eden hem de bu deneyim karşısında yaşamdan yana tutarlı bir felsefi duruş geliştiren bir düşünür olarak intihar-yaşam istençleri çatışması konusunu incelemek için güçlü ve merkezî bir referans noktası sunar.

Camus'ya göre gerçekten önemli olan tek felsefe sorunu intihardır. Çünkü önce şu soruya cevap verilmelidir: Yaşam yaşanmaya değer mi? Eğer değmiyorsa, diğer tüm felsefi tartışmaların anlamı kalmaz. Bu yüzden insanın yaşam hakkında vereceği karar, bütün düşünsel sorgulamaların temelini oluşturur (Camus, 1997: 21). Bu felsefi soru karşısında iki seçenekle karşı

karşıyayız. Ya her şeye rağmen yaşamayı seçeceğiz ya da bilerek ve isteyerek ölmeyi tercih edeceğiz. Ancak Camus için yaşamı seçmek, dünyayı anlamlı kılmaya yönelik bir yanılısamaya sığınmak değil, onun anlamsızlığıyla ayık bir biçimde yüzleşerek yaşamın içinde kalmayı göze almaktır. Bu ayıklık hâli, büyük metafizik çözümlerden ziyade gündelik ve sıradan pratiklerde somutlaşır. Bu nedenle Camus düşüncesinde absürd, saçmayı ortadan kaldıran bir teselli değil, dünyanın sessizliği karşısında insanın masada kalmasını sağlayan sade bir süreklilik ve yaşamdan yana alınmış küçük ama bilinçli bir tutumun simgesi olarak okunabilir.

Camus, ikisinden birini seçtiğimizde (ikisini bir arada seçemeyiz) felsefenin temel sorusuna cevap verdiğimizizi ifade eder. Onun düşüncesine göre, dünyanın üç boyutlu olup olmadığına ya da zihnin kaç kategoriye sahip olduğunun hiçbir önemi yoktur. Çünkü hiç kimse varlıkbilimsel bir kanıt uğruna ölmez. Dünya'nın döndüğünü düşünen Galileo bile bu savını resmî olarak inkâr etmek zorunda kalmıştı. Bir bakıma iyi de etti. Camus, Galileo'nun farkında olduğu bu gerçekliğin yakılıp ölmeye değmediğini savunur. Dünya mı Güneş'in çevresinde döner, Güneş mi Dünya'nın çevresinde? Camus'ya göre bu türden sorular, insanın yaşama sorununa doğrudan bir katkı sunmazlar. İncelenmesi gereken başat sorun, yaşamın anlamı olup olmadığı sorusudur (Camus, 1997: 21-22).

Camus'nun düşüncesi, felsefeyi soyut tartışmaların güvenli alanından çıkarıp insanın en çıplak varoluş sorusunun eşğine yerleştirir. O, yaşamın yaşanmaya değer olup olmadığı sorusunu, bilgi kuramı ya da varlıkbilim tartışmalarının önüne koyarak düşüncenin merkezine doğrudan insanın kaderini

yerleştirir. Bu yüzden Camus, intiharı yalnızca bireysel bir edim olarak değil, bütün felsefi sistemlerin önünde duran asli sınav olarak görür. Eğer yaşam değersizse diğer tüm teorik sorular anlamını yitirir; eğer yaşam seçiliyorsa, bu seçim bilinçli bir tutum olarak bütün düşünsel yapıyı belirler.

Camus'nun özgünlüğü tam da burada ortaya çıkar. O, yaşamı savunurken metafizik bir güvenceye, aşkın bir umuda ya da teselli edici bir yanılısamaya başvurmaz. Yaşamı, dünyanın sessizliği ve insanın anlam arayışı arasındaki gerilim içinde temellendirir. Bu nedenle Camus ne kaçıışı ne de teslimiyeti önerir. Aksine absürdün bilinciyle yaşamayı önerir. Onun felsefesi, büyük sistemler kurmaktan çok, insanın “masada kalma” cesaretini açıklamaya yöneliktir.

İşte bu yüzden “Neden Camus?” sorusunun cevabı açıktır: Çünkü o, intihar-yaşam çatışmasını teorik bir problem olmaktan çıkarıp insanın her gün yeniden verdiği varoluşsal bir karara dönüştürür. Camus, modern insanın anlamsızlık deneyimini en yalın biçimiyle teşhis eden ve buna rağmen yaşamdan yana bilinçli bir başkaldırı geliştiren düşünürdür. Bu çalışma açısından da Camus, hem sorunu en keskin hâliyle ortaya koyduğu hem de çözümünü yaşamın içinde, küçük ama kararlı bir tutumda aradığı için merkezî ve vazgeçilmez bir referans noktasıdır.

İntihar Nedir?

İntihar, bireyin kendi yaşamına bilinçli ve istemli biçimde son vermeyi amaçladığı bir eylem ya da eylemler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Ancak bu tanımdan yola çıkarak ölümler

sonuçlanan her bilinçli eylemin intihar olduğunu söyleyemeyiz. Emile Durkheim, intihar kavramının gündelik kullanımda aşırı genişletildiğine dikkat çekerek ölümle sonuçlanan her eylemin intihar kapsamında değerlendirilmesini kavramsal bir hata olarak görür. Ona göre belirleyici ölçüt, ölümün amaçlanıp amaçlanmadığıdır. Örneğin bir askerin, bağlı bulunduğu birlik adına yaşamını riske atması, onur ve sorumluluk bilinciyle açıklanmalıdır. Burada amaç ölüm değil, yenilginin doğuracağı utançtan kaçınmaktır. Benzer şekilde, bir annenin çocuklarını korumak uğruna kendini feda etmesi de sıklıkla intihar olarak yorumlansa da bu tür eylemlerde ölüm amaç değil, katlanılan bir sonuçtur (Durkheim, 2023: 4–5). Yangın gibi bir felaket karşısında mahsur kalan ve ölümle yüz yüze gelen bir kişinin, ölüm biçimleri arasında bir tercihte bulunması, onun intihar ettiği anlamına gelmez. Çünkü bu durumdaki birey, ölümü amaçlamamakta yalnızca kaçınılmaz olan ölüm karşısında daha katlanılabilir olduğunu düşündüğü bir sonu seçmektedir. Zira mahsur kalan bir kişinin ölümden bütünüyle kaçınma imkânı bulunmadığında ortada özgür bir tercih değil, zorunluluğun dayattığı bir seçim söz konusudur. Bu nedenle, eylem ölümle sonuçlanmış olsa dahi, söz konusu durum, intihar kapsamında değerlendirilmemelidir.

Durkheim'a göre intihar, bireyin yaşamla olan bağının koştığı ve varoluşunu sürdürmenin artık anlam taşımadığına inandığı bir noktada ortaya çıkar. Farklı kuramsal yaklaşımlar bulunmakla birlikte intiharı belirleyen temel unsur, bireyin kendi ölümünü bilinçli ve istemli biçimde hedeflemesidir. Bu doğrultuda intihar, kişinin doğrudan ya da dolaylı eylemleri sonucunda gerçekleşen, niyet unsurunun belirleyici olduğu bir ölüm biçimi olarak tanımlanabilir. Bu tanım çerçevesinde, “hayvan intiharı” olarak adlandırılan vakaların intihar olgusu dışında bırakılması

gerekir çünkü hayvanlar, ölümü bilinçli biçimde kavrayıp tasarlayabilecek zihinsel kapasiteye sahip değildirler (Durkheim, 2023: 4–5).

Tüm bu anlatılar çerçevesinde intihar, bireyin yaşamının artık kendisi için anlam taşımadığı düşüncesine ulaştığı ve bu doğrultuda kendi ölümünü bilinçli ve istemli olarak amaçladığı bir eylem ya da eylemler dizisi olarak tanımlanabilir. Ölümün kaçınılmaz olduğu durumlarda ölüm biçimleri arasında yapılan tercihler niyet unsurunu içermediğinden intihar kapsamında değerlendirilmez. Öte yandan bazı intihar vakalarının tek bir edimle gerçekleşmemesi nedeniyle, bu olgunun yalnızca tekil bir eylem olarak değil de bir eylem dizisi olarak kavramsallaştırılması da akla ve mantığa uygun görünmektedir.

Eylem dizileri, intihar olgusunun anlaşılmasında iki temel düzeyde değerlendirilebilir. Bunlardan ilki toplumsal süreç düzeyidir. Bu düzeyde eylem dizisi, bireyin toplumla kurduğu bağların zayıflaması, sosyal ilişkilerden geri çekilmesi, aidiyet duygusunun kaybı ve toplumsal rollerden kopuş gibi uzun erimli süreçler üzerinden ele alınır. Toplumsal süreçler temelinde gerçekleşen eylem dizileri, Durkheim tarafından ayrı bir öneme sahiptir. İntihar kavramında tanımladığımız biçimde, eylemsel süreçler düzeyinde gerçekleşen intihar, niyetin davranışa yansımaları sağlayan ardışık ve bilinçli edimlerden oluşur. Bu nedenle intihar, bu düzeyde tek bir davranıştan ziyade, süreklilik gösteren bir eylem dizisi olarak değerlendirilmelidir. Eylemsel süreç, bireyin oluşturduğu niyetin fiile dönüşme aşamasında ortaya çıkan, birbirini izleyen bilinçli edimlerini kapsar. Bu bağlamda intihar, yalnızca tek bir son edimle sınırlı olmayan; toplumsal çözülme süreci ile bu çözülmenin ardından gelen edimsel gerçekleşme sürecinin birlikte değerlendirilmesini

gerektiren çok katmanlı bir olgu olarak ele alınmalıdır. Bireyin ölümü amaçlayan bir niyetle doğrudan kendisine yönelmiş zarar verici edimleri belirli bir süre boyunca bilinçli ve isteyerek yinelemesi, intiharın tekil bir davranıştan ziyade eylemsel bir süreç içinde bir eylem dizisi olarak gerçekleştiğini göstermektedir. Bu durumda her bir edim, öncekinin devamı niteliğini taşır ve bütünsel olarak aynı amaca yönelir.

Tüm bu değerlendirmeler ışığında intihar, tekil bir davranış ya da yalnızca ölümle sonuçlanan bir edim olarak değil, niyetin oluşumu, toplumsal bağlam ve gerçekleşme biçimleriyle birlikte dikkate alınarak ele alınması gereken bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Durkheim'ın yaklaşımı, intiharı her bilinçli ölümden ayırarak niyet unsurunu merkeze almakta ve bu olgunun hem bireysel hem de toplumsal süreçlerle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede intihar, bir yönüyle bireyin toplumla olan bağlarının çözülmesine işaret eden toplumsal süreçler, diğer yönüyle ise niyetin gerçekleşmesini sağlayan eylemsel süreçler üzerinden değerlendirilmelidir. Her ne kadar birçok intihar vakası süreklilik gösteren eylem dizileri içinde gerçekleşse de cinnet, yoğun duygusal taşkınlık ya da ani kriz hâllerinde ortaya çıkan plansız ve itkisel intihar edimleri de göz ardı edilmemelidir. Durkheim, bu türden intihar vakasına örnek verir.

Birey dostlarıyla sakin bir ortamda sohbet ederken herhangi bir gerginlik emaresi göstermeksizin ani bir davranışla kendisini ölümle sonuçlanabilecek bir eylemin içinde bulabilmektedir. Bu tür olaylardan sonra kişiye söz konusu davranışı neden gerçekleştirdiği sorulduğunda -yaşamaya devam ediyorsa- kişinin çoğu zaman nedenine ilişkin net bir açıklama getiremediği görülmektedir. Bu durum, eylemin bilinçli ve planlı

bir kararın ürünü olmaktan çok, bireyin kendisine yönelmiş itkisel bir güdünün etkisiyle gerçekleştiğini düşündürmektedir. Bu tür anlarda, bireyin zihnini ele geçiren belirgin bir düşünceden söz etmek mümkün değildir, kişi eylem sırasında ve öncesinde kendisini öldürmeye yönelik bilinçli bir düşünceye sahip olmadığını ifade etmektedir. Her ne kadar sayıca fazla olmasalar da itkisel intihar bağlamında, bu durumun ne anlama geldiğinin farkında olan, ölüm düşüncesinin çekici etkisini tanıyıp bundan uzaklaşmayı başaran ve bu süreci atlatan bireylerin varlığından da söz edilebilir. Bu da itkisel intiharın, her zaman yerleşik ve süreklilik gösteren bir niyetin sonucu gerçekleşmediğini; kimi durumlarda geçici, ani ve yoğun bir ruhsal taşkınlıkla ortaya çıkabildiğini göstermektedir (Durkheim, 2024, s. 28).

Bu tür durumlarda eylem, uzun süreli bir hazırlık sürecinden ziyade, niyetin kısa sürede yoğunlaşarak eyleme dönüştüğü bir gerçekleşme biçimi sergiler. Dolayısıyla intihar hem süreçsel eylem dizileriyle hem de ani ve plansız edimlerle ortaya çıkabilen toplumsal çözülme ile bireysel niyetin kesişiminde şekillenen çok boyutlu bir olgu olarak kavramsallaştırılmalıdır. Bu bağlamda intihar olgusu, yalnızca bireysel bir patoloji ya da toplumsal bir olgu olarak ele alınamaz. Aksine insanın anlam kurma çabasıyla dünyanın bu çabaya kayıtsız kalışı arasındaki gerilimde belirginleşen bir eşiği görünür kılar. Niyetin ani biçimde yoğunlaşıp gerçekleşmesi de, uzun bir çözülme sürecinin sonunda ortaya çıkması da bu temel gerilimi ortadan kaldırmaz. Her iki durumda da insan, yaşamdan kesin bir kopuşu değil, yaşamın kendisiyle kurduğu ilişkinin dayanılmaz hâle gelen tutarsızlığını deneyimler. İşte bu tutarsızlık, insanın anlam arayışı ile dünyanın sessizliği arasında açılan mesafede beliren ve Camus'un "absürd" kavramıyla adlandırdığı temel varoluşsal duruma işaret eder.

1. Absürd Kavramı

1.1. Absürdün Bilincine Varmak

Absürd kavramı; sözlüklerde akla, mantığa uygun olmayan, boş, saçma gibi sözcüklerle tanımlanmaktadır. Geniş anlamda absürd, anlam taşıdığı düşünülen her şey olabilir. Bu anlamda birer varlık olan dünya, insan da absürd olarak nitelendirilebilir. Dar anlamda absürd, ne dünya ne de ben'in kendisidir. Bu anlamda absürd, dünyayı ben'e bağlayan ilişkinin uyumsuzluğudur. Camus'ya göre absürd, bilinçte ortaya çıkan uyumsuz bir ilişki deneyimi sonucu hissedilen bir duygu biçimidir. Bilinçten yoksun varlıklarda absürdden söz edilemez (Gündoğan, 2018: 62- 63). Çünkü bilinç yetisinden yoksun varlıklarda böyle bir deneyimin gerçekleşmesi mümkün değildir.

İnsan varlığında absürd duygusunun ortaya çıkmasına zemin hazırlayan durumlardan ilki şöyle ifade edilebilir:

- Yaşamın monotonluğu insana hem kendisinin hem de diğer varlıkların anlamını sorgulattır. Bu absürdün ilk habercisi niteliğindedir. Günümüzün modern toplumlarında yaşayan insanlar ve modern şehirler bunun örneğini oluşturur (Gündoğan, 2018: 71).

Camus, bu durumu, kaleme aldığı Veba romanında kentin tekdüze yapısı ve alışkanlıklara dayalı gündelik yaşam üzerinden

ele alır. Romanda kent, değişmeyen ritmi içinde ilerleyen, bireylerin yaşamı sorgulamaksızın sürdürdüğü bir mekân olarak betimlenir. Günlerin birbirini yinedeği bu ortamda insanlar, yaşadıklarını sanmakla yetinir ancak bu sıradanlık, aynı zamanda anlam sorusunun sessizce belirginleşmesine zemin hazırlar. Böylece monoton yaşam düzeni, absürd duygusunun ortaya çıkmasına imkân tanıyan temel koşullardan biri hâline gelir. Romanın ilk bölümünde betimlenen Cezayir'in liman şehri Oran; insanların aynı saatlerde aynı işi yaptıkları, kimsenin bu düzeni fark etmeye ya da anlamlandırmaya çalışmadığı bir yerleşim yeri olarak sunulur (Camus, 2012: 13- 14). Romanın ilk bölümünde absürd kavramına yer verilmez. Ancak Camus'nun absürd kavramına yüklediği anlam açısından kritik olan şu durum ortaya çıkar: İnsanlar anlam beklentisi olmaksızın, yalnızca alışkanlıkların taşıdığı bir yaşamın içine yerleşmiştir. Tam da bu tekdüzelik, insanın anlam arayışı ile dünyanın sessizliği arasındaki uyumsuzluğu görünür kılar.

Absürd duygusunun ortaya çıkmasına zemin hazırlayan diğer bir durum şöyle açıklanabilir:

- Zamanın akıp gitmesi, onun öldürücü bir unsur olarak adlandırılması. Bu bağlamda geleceğin değiştirilemez olduğunun da bilincine varılması (Gündoğan, 2018: 71).

Yabancı romanının başkahramanı Meursault, yaşamın asla değiştirilemeyeceği ve tüm yaşamların birbirine eşit olduğú düşüncesine ulaşmış bir karakterdir. Bu düşünce doğrultusunda davranan Meursault için mekânların ya da koşulların değişmesi herhangi bir anlam taşımaz. Annesinin ölümü üzerine Paris'ten Cezayir'e gelerek defin işlemlerine katılan Meursault'a göre, Paris'te olmakla Cezayir'de olmak arasında bir fark yoktur; nerede